KEHITYSVAMMAISTEN PALVELUSÄÄTIÖ

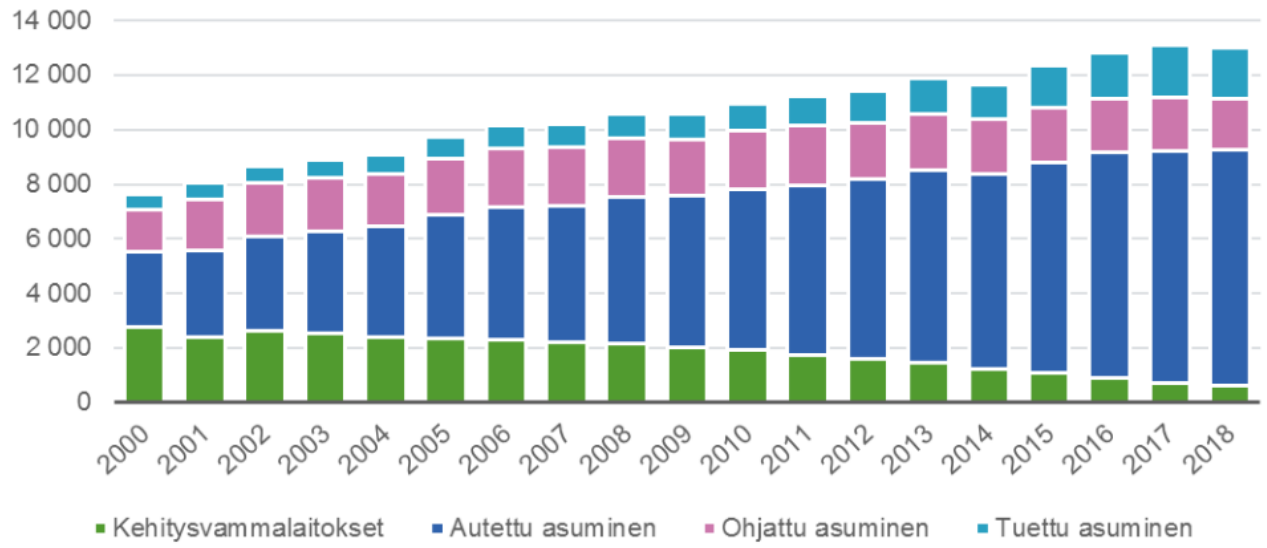
Lausunto: HE 146/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021

Kehitysvammaisten Palvelusäätiö kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen talousarvioesityksestä.

Suomessa on noin 40 000 kehitysvammaista henkilöä, joista noin 31 000 on yli 18 -vuotiaita.

Kehitysvammahuollossa palvelurakenteen muutos laitoshoidosta autettuun asumiseen on jatkunut koko 2000-luvun ajan. Asiakkaiden määrä autetussa asumisessa eli asumispalveluissa, joissa henkilökunta on läsnä vuorokauden ympäri, on noussut 2000-luvulla keskimäärin 7 prosenttia vuodessa, kun taas laitoshoidon asiakasmäärä on vähentynyt keskimäärin 8 prosentin vuosivauhdilla. Kaikkiaan 2000-luvun aikana autetun asumisen asiakkaiden määrä on yli kolminkertaistunut ja laitoshoidon asiakasmäärä vähentynyt vajaaseen neljännekseen alkuperäisestä.

Kuvio: Kehitysvammaisten laitos- ja asumispalvelujen asiakkaat 2000–2018 kunkin vuoden lopussa (THL 2019)



Tuoreimman THL:n selvityksen (Kotihoito ja sosiaalihuollon laitos- ja asumispalvelut 2018) mukaan kehitysvammalaitoksissa oli vuoden 2018 lopussa yhteensä 631 asiakasta, mikä oli 14,6 prosenttia vähemmän kuin edellisenä vuonna.

Kehitysvammaisten autetun asumisen, eli ympärivuorokautinen hoito ja tuki muualla kuin kehitysvammalaitoksissa, asiakasmäärä nousi 2,1 prosenttia ja oli vuoden 2018 lopussa 8 664 henkilöä. Aran investointiavustusta ja korkotukilainaa on pystytty hyödyntämään ko. ratkaisujen rakentamisessa koko 2010-luku. Tällä on ollut keskeinen rooli kehitysvammaisten laitosasumisen purkamisessa.

Kehitysvammaisten ei-ympärivuorokautisten palvelujen, eli ohjatun ja tuetun asumisen, asiakkaiden määrä oli vuoden 2018 lopussa yhteensä 3 735 henkilöä.

Laitoshoidon asiakkaista 89 prosenttia oli julkisen palveluntuottajan yksiköissä. Autetussa asumisessa julkisten palveluntuottajien osuus oli 49 prosenttia.

Kehitysvammaisten henkilöiden laitosasumisen purkamisen tavoitteena oli, että vuoteen 2016 mennessä laitoksissa asuu enintään 500 asukasta. Tavoitteena on ollut, että vuoden 2020 jälkeen kukaan kehitysvammainen henkilö ei asu laitoksessa. Muutos on ollut tarkoitus toteuttaa ilman pakkosiirtoja, ihmisten ikä ja elämäntilanne huomioiden. **THL:n tilastoista nähdään, että ko. työ kehitysvammaisten laitosasumisen purkamisessa on edelleen kesken**.

Pitkäaikaisasiakkaista alle 18-vuotiaita kehitysvammalaitoksissa oli vuoden 2018 lopussa 118 henkilöä, joista 13 henkilöä oli 0–7-vuotiaita. 0-7-vuotiaiden määrä nousi hieman edellisestä vuodesta. Alle 18-vuotiaiden pitkäaikaisasiakkaiden määrä on pysynyt kutakuinkin samana koko 2010-luvun. **Alaikäisten, paljon erityistä tukea tarvitsevien kehitysvammaisten henkilöiden asumisratkaisuihin ja palveluihin muualla kuin kehitysvammalaitoksissa tulee kiinnittää nykyistä enemmän huomiota**. Usein palvelutarpeisiin liittyy vaikeahoitoisten vammojen lisäksi haastavaa ja aggressiivista käyttäytymistä ja neuropsykiatristen häiriöiden aiheuttamia haasteita, joihin kuntien ja kuntayhtymien on ollut vaikeaa kehittää laitosasumista korvaavia ratkaisuita. Tämä olisi kuitenkin erittäin tärkeää ihmisten elinolosuhteiden, kehittymisen ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta.

Laitoshoidon purkamista tulee jatkaa edelleen Kehas-ohjelman linjauksen mukaisesti. Toteutuakseen tämä tavoite edellyttää edelleen uusien asuntojen rakentamista ja valtion ohjaamaa rahoitusta. Laitosasumisen purkamisen lisäksi asuntojen määrälliseen tarpeeseen vaikuttaa myös lapsuudenkodeista tapahtuva muutto ja itsenäistymisen mahdollistaminen, johon liittyy patoutunutta määrällistä tarvetta.

Huomionarvoista on, että THL:n selvityksen mukaan kehitysvammaisten ympärivuorokautisen asumisen asiakkaista yli puolella oli käyntejä erikoissairaanhoidossa vuoden 2018 aikana. Tämä kuvaa sitä, että näissä palveluissa asuvien kehitysvammaisten ihmisten avun ja tuen tarpeet ovat hyvin suuret ja monitahoiset. Tämä edellyttää rakennetuilta asunnoilta ja asumista tukevilta tiloilta myös erityisratkaisuja.

Vuoden 2021 talousarvioesityksessä todetaan erityisryhmien kohdalta, että *”Erityisryhmien avustukset kohdennetaan ensisijaisesti heikoimpien ryhmien asuinolojen parantamiseen. Asunnottomuustyötä jatketaan. Asumisneuvontaa laajennetaan ja vakiinnutetaan.* ***Kehitysvammaisten asumistilannetta parannetaan tavoitteena vähentää kehitysvammaisten laitospaikkojen määrää tarjoamalla tarpeita vastaavia monipuolisia asumisratkaisuja****. Myös mielenterveyskuntoutujien asumista parannetaan.”*

Aralle esitetään 90 miljoonaa euroa myöntämisvaltuutta investointiavustuksina erityisryhmille, mikä on sama valtuutus kuin vuonna 2020. Kannatamme edellä mainittuja kirjauksia ja 90 miljoonan euron investointiavustusten myöntämisvaltuutta. Kehitysvammaisten henkilöiden asumisen järjestämiselle on edelleen suuri tarve, ja Aran myöntämät investointiavustukset sekä korkotukilaina antavat tähän toimivan mahdollisuuden. Joka vuosi noin 1000 lasta/nuorta, joilla on jokin kehitysvamma tai vastaava tuen tarve, saavuttaa aikuisiän. Vaikeasti kehitysvammaisia lapsia ja nuoria on nykyisissä lasten / nuorten ikäluokissa noin 150-160 ikäluokkaa kohden. Arvioiden mukaan tarvitaan 500-900 uutta asuntoa vuodessa sekä niihin palveluita yksilöllisten tarpeiden mukaan.

KEHITYSVAMMAISTEN PALVELUSÄÄTIÖ

Erityinen huomio yksittäisten asuntohankintojen investointiavustuksiin vuoden 2021 jälkeen

Tämän lisäksi haluamme tuoda vielä esille huolen STEA:n jakamien veikkausvoittovarojen tulevaisuudesta investointiavustuksiin yksittäisissä asuntohankinnoissa yksittäisille henkilöille. Suomessa ovat 1980-luvulta lähtien järjestöt ja säätiöt hankkineet julkisilla varoilla, pääosin asunto-osakeyhtiöistä, noin 30 000 kohtuuhintaista vuokra-asuntoa vaikeassa elämäntilanteessa ja heikossa taloudellisessa asemassa olevien ihmisten tukiasumista varten. Asunnottomien, vammaisten, ikäihmisten, nuorten ja lastensuojeluasiakkaiden käyttöön osoitetut asunnot on rahoitettu Raha-automaattiyhdistyksen (nyt STEA) myöntämillä avustuksilla sekä tukipalveluja tarjoavien järjestöjen ja säätiöiden ottamilla lainoilla.

Tukiasuntokannasta on muodostunut korvaamaton infrastruktuuri, jonka avulla on edistetty kestävää asunto- ja sosiaalipolitiikkaa. Kuntien järjestämien palvelujen lisäksi paikalliset toimijat, erityisesti järjestöt, ovat voineet toimia ennaltaehkäisevästi ja tuottaa hyvinvoinnin palveluja. Järjestöt ovat vastanneet myös sosiaalisesta isännöinnistä em. vuokralaisille. Asuntojen hajasijoittaminen on ehkäissyt segregaatiota ja tukenut asuinalueiden monipuolisuutta.

STEA:n avustustoimintaan kohdistuvat säästöpaineet vaarantavat koko asuntohankinnan rahoitusjärjestelmän. Järjestöt ja säätiöt ovat kyenneet Ray:n/STEA:n hintaohjauksen ja 50 %:n investointiavustuksen avulla hankkimaan asuntoja ostohinnalla, joka on mahdollistanut asuntojen tarjoamisen kohtuullisella vuokralla vähävaraisille ja pienituloisille asunnontarvitsijoille. On ilmeistä, että avustuksen lopettaminen tai ehtojen merkittävä heikentäminen käytännössä lopettaisi asuntojen hankinnan.

On välttämätöntä varautua siihen, että STEA:n asuntojen hankintaa koskevat investointiavustukset joudutaan korvaamaan uudella ratkaisulla. Varteenotettavin vaihtoehto on vuonna 2004 säädetty, Ympäristöministeriön toimialaan kuuluva laki avustuksista erityisryhmien asunto-olojen parantamiseksi (1281/2004). Sen mukaan Valtion asuntorahaston varoista voidaan myöntää avustuksia erityisryhmien asunto-olojen parantamiseen. Avustuksen myöntämisen tavoitteena on lisätä erityisryhmiin kuuluvien asumistarpeisiin soveltuvien ja asumiskustannuksiltaan kohtuullisten vuokra-asuntojen tarjontaa heidän asunto-olojensa parantamiseksi. Tämä ratkaisu helpottaisi Veikkauksen alenevien tuottojen kompensaatiotarvetta.

Asuntohankintajärjestelmän uudistaminen edellyttää yhteistä ymmärrystä ja tavoitteita STEA:n, ARA:n, YM:n, STM:n, VM:n ministereiden, keskeisten hallituspuolueiden ja avustuksensaajien kesken. Keskeisiä ratkaistavia seikkoja ovat:

- Avustuksen myöntämisperusteisiin (3§ ja 8§) laaditaan poikkeusmenettely, joka mahdollistaa 25 - 50 %:n avustuksen hankittaessa asuntojen osakkeita asunto-osakeyhtiötalosta edellyttäen, että asunto soveltuu erityisryhmän käyttöön, paikkakunnalla on pitkäaikaista erityisryhmän asunnontarvetta ja asunnon ostohinta mahdollistaa avustuksen jälkeen kohtuuhintaisen vuokratason.

- Korkotukilakia muutetaan siten, että hankittaessa asuntoja erityisryhmien käyttöön korkotukilainan suuruus voi olla 50 % hyväksytyistä hankintakustannuksista (tämä muutos voitaneen toteuttaa valtioneuvoston hyväksymällä asetuksella).

- Uudistuksen valmistelussa laaditaan arvio asuntojen hankintavaltuuden lähivuosien tarpeesta ja sen vaikutuksista asuntorahaston talouteen. Tarpeen arviointi perustuu STEA:n asuntojen hankintainvestointien nykytasoon, jota tarkistetaan ottaen huomioon väestölliset muutokset, eriarvoistumisen tarpeet, hallituksen erityisohjelmat ja kuntien suunnitelmat.

Annamme mielellämme lisätietoa.

Tampereella 21.10.2020

Markku Virkamäki	Aarne Rajalahti	Kirsi Konola
Toimitusjohtaja	Kiinteistötoimen johtaja	Varatoimitusjohtaja
Puh. 040 565 5370	Puh. 040 517 4447	Puh. 0400 328 095
markku.virkamaki@kvps.fi	aarne.rajalahti@kvps.fi	kirsi.konola@kvps.fi

Kehitysvammaisten Palvelusäätiö on Kehitysvammaisten Tukiliitto ry:n perustama omaisjärjestötaustainen, valtakunnallinen yleishyödyllinen toimija, asuntojen rakennuttaja ja hankkija sekä palveluiden ja palvelujärjestelmän kehittäjä. Kehitysvammaisten Palvelusäätiö toimii noin 1200 kehitysvammaisen ihmisen vuokranantajana eri puolilla Suomea.